

Vilķenes pagasts

Publicēts: 14.04.2021.

Teritorija

Vilķenes pagasts atrodas Limbažu rajona centrālajā daļā, uz ZR no rajona centra – Limbažiem. Attālums līdz Limbažiem – 15 km, Rīgai – 90 km, ostas pilsētai Salacgrīvai – 30 km. Pagastam ir 2 km gara robeža ar VIA Baltica. Pagasts robežojas ar Pāles, Katvaru, Limbažu, Liepupes pagastiem un Salacgrīvas pilsētu ar lauku teritoriju. Pagasta kopplatība 22521,5 ha (jeb 225,2 km²). Apdzīvotās vietas: Vilķene - pagasta administratīvais centrs, Vitrupe, Āstere, Ķirbiži, Šķirstiņi.

Platība: 225,2 km²

Iedzīvotāju skaits:1210

Daba

Upes, ezeri, dzirnavu dīķi

Svētupe (kopējais garums 48 km, baseins 475 km², dziļākā vieta pie Pāles ~ 10 m) – iztek no Dūņezera. Lielākās pietekas pagasta teritorijā Lūdiņupe (22 km), Arupīte (16 km), Dzirnupīte (2 km 217 m) iztek no Āsteres ezera, savieno Āsteres ezeru ar Dzirnezaru. Upīte aiz ezera turpinās (~ 300m) un ietek Svētupē.

Vitrupe (garums 36 km, baseins 197 km²) – iztek no Riebezera.

Kurliņupīte, Lielurga, Mazurga u.c. strauti.

[Āsteres ezers](#) (platība 84,9 ha, 3 salas). Zvejas tiesības pieder valstij. Āsteres ezers ir makšķernieku iecienīts, tur notiek makšķerēšanas sacensības gan ziemā, gan vasarā.

[Mazezers](#) (saukts arī Robežnieku dzirnavu ezers) (1,4 ha).

[Vilķenes dzirnavezers](#) (13 ha).

Purvi

Augstie purvi: Lielais Rūstužu (575 ha), Tolļu (159 ha), Rūstužu – Blomes (213 ha), Gāršas (71 ha), Graudiņu (70 ha), Brikmaņu jeb Lūru purvs (232 ha)

Zemie purvi: Svētupes (Z gals), Vitrupes (291 ha), Arupītes (197 ha).

Derīgie izrakteņi

Kūdras resursi ir viena no svarīgākajām Vilķenes pagasta bagātībām (Tolļu, Lielajā Rūstužu, Arupītes, Svētupes un Gāršas purvos), to apjoms ir 12 300 m³.

Smiltis – “Ozoliņu” kvarca smilšu karjerā atrodas 1 221 000 m³ smilts. Ģeoloģisko urbumu rezultātā smilšu krājumi atrasti arī Lapskalnos, Radziņos, Grantskalnos u.c., bet nav noteikts to apjoms.

Aizsargājamās dabas teritorijas, parki un pieminekļi, citi ievērojami dabas objekti

Vilķenes pagasts ietilpst Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta teritorijā – neitrālajā un ainavu aizsardzības zonās: Pāle – Vilķene

(ietver Svētupes baseinu un Viļķenes pagasta teritoriju līdz Arupītei); Vitrupe (Vitrupes baseins un meža teritorija upes lejteces kreisajā krastā).

Vitrupes ielejas posms no Ķirbižu muižas lejtece līdz pagasta robežai ar Viļķenes pagasta padomes lēmumu (Protokols Nr. 14, 9.04.2002.) noteikts kā vietējās nozīmes aizsargājamo dabas objekts "Vitrupes ieleja". Šajā teritorijā ir gleznaini upes stāvkrasti, smilšakmens atsegumi, lielas aizsargājamā auga – meža ķiploka platības, kā arī izveidota 2,1 km gara meža mācību taka "Vālodzes". 24.03.2009. pieņemti MK noteikumi Nr.254 "[Dabas lieguma "Vitrupes ieleja" individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi](#)" [spēkā ar 28.03.2009.], kas nosaka dabas lieguma "Vitrupes ieleja" individuālo aizsardzības un izmantošanas kārtību un lieguma apzīmēšanai dabā lietojamās speciālās informatīvās zīmes paraugu un tās lietošanas un izveidošanas kārtību.

Rajona nozīmes aizsargājamie dabas objekti

7 Polijas lielčiekuru lapegles (1,1 – 2,6 m apkārtmērs) Āsteres muižas parkā,
Dižozols Vitrupes krastā aiz "Vālodzēm" (6,52 m apkārtmērs),
Zivju gārņa kolonija uz salas Āsteres ezerā.

Dabas retumu krātuves datu bāzē "Limbažu rajona dižkoki" 2005. gadā reģistrēts 21 dižkoks, kas atrodas Viļķenes pagasta teritorijā.

Zemes izmantošana

Lauksaimniecībā izmantojamā zeme – 7102,8 ha, t.sk.:

Aramzeme – 4628,1 ha

Pļavas – 831,2 ha

Ganības – 1553,8 ha

Meži – 13058,6 ha.

Uzņēmējdarbība

Lauksaimniecība, kokapstrāde, mežsaimniecība, tūrisms u.c.

Izglītība

Pagasta bērni apmeklē Baumaņu Kārļa Viļķenes pamatskolu, bet paši mazākie – Viļķenes pagasta pirmsskolas izglītības iestādi.

Kultūra

Kultūras namā darbojas tautas mākslas kolektīvi: deju kolektīvi "Dīdeklis", "Trejdeviņi" (4 vecuma grupas), senioru deju kolektīvs un līnijdejojāji; pirmsskolas vecuma bērnu un skolēnu ansamblis, senioru ansamblis "Gadiem pāri"; pieaugušo teātra grupa; tiek piedāvātas iespējas individuāli mācīties klavieru spēli. Pēdējos gados kultūras nama mākslinieciskās pašdarbības kolektīvi ir Dziesmu un deju svētku dalībnieki Rīgā, aktīvi koncertē kopā ar sadraudzības partneriem citos Latvijas novados.

Pagastā kultūras dzīvi veido arī Viļķenes pagasta Jauniešu centrs, Āsteres Atpūtas centrs un Viļķenes bibliotēkas apkalpošanas punkts.

Viļķenes pagasta bibliotēka atrodas pagasta kultūras nama ēkā. Bibliotēkas grāmatu fonds – 11800 eks. Bibliotēka ir viena no pirmajām pagastu bibliotēkām Latvijā, kas uzsākusi bibliotēkas automatizāciju (1997.gadā). Bibliotēkā kopš 2002. gada 1. februāra darbojas Sabiedriskais interneta pieejas punkts (SIPP).

Vitrupes bibliotēka dibināta 1946. gadā. Savulaik tā atradusies Vitrupes tautas namā, "Krūmiņos" un "Jaunmelbāržos". Bibliotēkas pašreizējais fonds – 7700 eks. Bibliotēka ir vienīgais kultūrizglītības centrs apkaimē, kopš likvidēta Ķirbižu pamatskola.

Kultūrvēsture

Latvijas himnas autora Baumaņu Kārļa dzimtajās „Indriķi” atrodas piemineklis pie kura ik pēc pieciem gadiem Himnas goda dienā pulcējas ne tikai novada, bet visas Latvijas ļaudis.

Ķirbižu vides izglītības centrs 18.–19. gadsimtā būvētajā Ķirbižu muižas kompleksa klētī - labības kaltē kopš 1989. gada darbojas Ziemeļlatvijā vienīgais meža muzejs, kas 2009. gadā pārdēvēts par Ķirbižu Vides izglītības centru. Tā četrās zālēs apmeklētāji var iepazīties ar apkārtnes mežu floras un faunas bagātībām – aizsargājamiem augiem, medību trofejām, zvēru un putnu izbāzeņiem, ar meža apsaimniekošanas darbarīkiem. Savukārt Ķirbižu meža izziņas takā var iepazīt Viļķenes dabu un sastapties ar dažādiem nostāstiem apvītiem interesantiem objektiem.

Svētās Katrīnas luterāņu baznīcas 1868. gadā būvētās ērģeles ir valsts nozīmes arhitektūras piemineklis.

Vēsture

Par Viļķeni kā apdzīvotu vietu un pagasta veidošanos senos rakstos maz ziņu. Gadu gaitā Viļķenes pagasta administratīvās teritorijas mainījās – tās saplūdušas ar kaimiņu pagastiem un novadiem: Limbažu pilsnovadu, Salacas (Lielсалacas pilsnovads), Pāles (Ārciema), Liepupes (Pernigeles) pagastu teritorijām gan pievienojoties, gan atdaloties dažādu reformu ietekmē. Kā dzīva liecība šīm saiknēm vēl šobaltdien ir kapsētas – Liepupes, Limbažu, Katrīnas, Brīdagas, Pāles, kur atdusas gan Viļķenes, gan apkārtējo pagastu dzimtas. Ir zināms, ka 14.gadsimtā ceļš no Limbažiem uz Salacas grīvu vedis caur Viļķeni un Svētciemū. 17. gadsimtā kā viena no pasta maģistrālēm minēts ceļš no Rīgas uz Igauniju (1643.gadā). Viens no 6 zirgu maiņas punktiem šajā ceļā bijis Ķirbižos. Tagadējā Viļķenes pagasta centra kādreizējais nosaukums bijis Katrīna, šis nosaukums vecāko ļaužu mutēs saglabāties vēl līdz šai dienai – šeit atradās Katriņu miests ar šādām mājām (1923.gads): Jesperu aptieka, Ķircapu māja, Grīnbergu māja, bijusī piena fabrika, Vintera māja, Kalniņa māja, kā arī Katrīnas baznīca un kapi. Tikai 20.gadsimta sākumā Katrīna sāka veidoties par pagasta centru.

<https://www.limbazunovads.lv/lv/vilkenes-pagasts>